

ISSN: 2709-8222 (print), 2709-8230 (online)

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ 2023

ARCHAEOLOGICAL
RESEARCHES
IN UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ 2023

Науковий журнал
Заснований у 2011 р.

Щорічник

Головний редактор

БОЛТРИК Юрій, кандидат історичних наук

Редакційна колегія

БУЙСЬКИХ Алла, член-кореспондент НАН України

ГОРБАНЕНКО Сергій, кандидат історичних наук

ЗАЛІЗНЯК Леонід, доктор історичних наук, професор

ІВАКІН Всеволод, кандидат історичних наук

КУЛАКОВСЬКА Лариса, кандидат історичних наук

ЛИТВІНЕНКО Роман, доктор історичних наук, професор

МОЦЯ Олександр, член-кореспондент НАН України, професор

ОТРОЩЕНКО Віталій, доктор історичних наук, професор

ПОТЄХІНА Інна, кандидат історичних наук

САПОЖНИКОВ Ігор, доктор історичних наук

СКОРИЙ Сергій, доктор історичних наук, професор

ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Ростислав, доктор історичних наук, професор

ФІАЛКО Олена, доктор історичних наук

ЧАБАЙ Віктор, член-кореспондент НАН України, професор

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ
Науковий журнал сучасних археологічних досліджень

Видання презентує щорічник, який готує до друку Польовий комітет Інституту археології НАН України. Містить інформаційні повідомлення про роботу археологічних експедицій поточного польового сезону.

Стане в нагоді науковцям, студентам і всім, хто стежить за розвитком сучасної української археологічної науки.

This issue is an almanac prepared for publication by the Field Committee of the Institute of Archeology of the National Academy of Sciences of Ukraine. It contains information about the work of archaeological expeditions during the reporting field season.

It will be useful for scientists, students, and everyone who follows the development of modern Ukrainian archaeological science.

Засновник та видавець:
Інститут археології
Національної академії наук України

Свідоцтво про реєстрацію ЗМІ:
ДК № 3991 від 24.02.2011 р.

Адреса редакції:
Польовий комітет ІА НАН України
просп. Володимира Івасюка, 12, м. Київ 04210
тел.: (044) 254-11-37, 254-11-66
факс: (044) 418-33-06
e-mail: irkint1981@gmail.com

Офіційна сторінка журналу:
Сайт «Спілка археологів України» [<http://www.vgosau.kiev.ua>] –
Бібліотека – «Археологічні дослідження в Україні»
[<http://vgosau.kiev.ua/biblioteka/avu-adu>]

*Надруковано за постановою
редакційної колегії журналу*

*Усі права застережено. Передрук можливий
зі згоди редакції та авторів статей*

**СПІЛКА
АРХЕОЛОГІВ
УКРАЇНИ**

*Виходить за інформаційної підтримки
ВГО «Спілка археологів України»*

В оформленні обкладинки використано: фото загального вигляду замку в м. Скалата, що входить до складу Національного заповідника «Замки Тернопілля»; фрагмент оздобу карнизу стіни палацу (фото *В. Данилейка*). Докладніше див.: В. Данилейко «Дослідження Скалатського замку»

ISSN 2709-8222 (print)
ISSN 2709-8230 (online)

© Інститут археології НАН України, 2025

Коректор: *І. Тарасенко*; оформлення обкладинки: *А. Панікарський*;
верстка: *С. Горбаненко*

Підписано до друку 1.10.2025. Формат 60 × 84 1/8. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Antiqua. Обл.-вид. арк. 22,1.
Ум. друк. арк. 21,23. Наклад 50 прим. Зам.

Інститут археології Національної академії наук України; 04210, м. Київ,
проспект Володимира Івасюка, 12; www.iananu.org.ua.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 6290 від 09.07.2018 р.

Тираж видруковано ТОВ «505», 10014, м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А
тел.: 073-101-22-33, email: book_druk@i.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції України
серія ДК № 5609 від 21.09.2017 р.

ній окраїні с. Пересопниця (рис. 1: 3). Оточене вузькими долинами із трьох сторін, з півночі та заходу протікає струмок, правобережний доплив р. Омелянівка. З півдня підвищення обмежене заболоченою заплавою р. Омелянівки. У центральній частині розташовано середньовічний кам'яний хрест та дерев'яний хрест поставлений у 2015 р. Південна частина території урочища відноситься до комунального закладу «Культурно-археологічний центр «Пересопниця».

Розвідку проведено поблизу дерев'яного хреста. У підйомному матеріалі зібрано велику кількість знахідок виготовлених з каменю, глини, скла, кольорових та чорних металів. Керамічний комплекс складається з уламків посуду XII – першої половини XIII ст., XV – XVI ст., фрагменту ручки північно-причорноморської амфори та зооморфної фігурки

(іграшки) XVIII – XIX ст. Серед індивідуальних знахідок: фрагменти скляних браслетів та давньоруське кресало лінзоподібної форми (рис. 2).

Уроч. Мигор. Південна окраїна села, північно-східний край мисоподібного виступу корінного берега між річкою Стублою та її правобережним допливом р. Омелянівкаю, значна територія зайнята сільськими садибами. Серед підйомного матеріалу трапилась незначна кількість фрагментів давньоруського посуду XII – першої половини XIII ст. Також вдалось виявити ключ до навісного замка, імовірно, XII – першої половини XIII ст., борідка ключа пошкоджена, мала отвір хрестоподібної форми (рис. 2).

Обстеження виявило, що внаслідок активної оранки культурний шар було пошкоджено.

Ю. Пшеничний, А. Бардецький

ДОСЛІДЖЕННЯ БАГАТОШАРОВОГО ПОСЕЛЕННЯ ДУБНО–ОСТРІВ ДУБОВЕЦЬ

Багатошарове поселення в урочищі Острів Дубовець, відоме також як місцезнаходження Свято-Вознесенського жіночого монастиря (1592 – 1832 рр.), досліджувалося розкопками протягом 2018 – 2022 рр. Роботи проводилися Міжрегіональною громадською науковою організацією «Дубенський археологічний осередок» спільно з Державним історико-культурним заповідником м. Дубна за підтримки Дубенської міської ради. На розкопках проходили практику студенти Національного університету «Острозька академія» та Рівненського державного гуманітарного університету, а також працювали волонтери.

У звітному сезоні було закладено розкоп на найвищій ділянці пагорба, який вписано в сітку арів, розмічену на пам'ятці з 2018 р. Він повністю займав ар 11, мав площу 100 м² і був зорієнтований за сторонами світу. Також, для повнішого розкриття об'єкта 84, було розкопано суміжні квадрати 91 – 95 ару 3.

Встановлено, що весь північно-східний сектор ару 11 був зайнятий котлованом для видобування піску, заповнений ґрунтом, змішаним зі сміттям. Цей котлован було зроблено у 2000 р., і тоді ж у ньому було захоронено відходи звірогосподарства (тушки хутряних

тварин). З огляду на це, дослідження в цьому секторі не проводились. В іншій частині розкопу виявлено 10 поховань і 18 заглиблених об'єктів.

У північно-західному куті розкопу в орному шарі було зафіксовано завал фрагментованої цегли. Після його розчистки відкрито початкові ряди склепінчатої кладки і стіни склепу (об'єкт 84), який мав прямокутну форму розмірами 2,7 × 1,3 м і був зорієнтований за лінією Сх – Зх з незначним відхиленням, що приблизно дорівнює магнітному схиленню (рис. 1). Розміри внутрішньої камери становили 2,02 × 0,68 м, висота стін 0,85 м. Вона була заповнена ґрунтом з включеннями всіх типових для пам'ятки артефактів з культурного шару. На дні склепа зафіксовано *in situ* рештки дерев'яної труни із залізними деталями, в якій лежали погано збережені людські останки із західною орієнтацією (рис. 2). У районі ніг, в тому числі і в межах труни, лежали крупні фрагменти та цілі цеглини зі зруйнованого склепіння, а у всій іншій частині заповнення камери їх не виявлено. Це свідчить про те, що склеп було пробито зі східного краю, після чого засипано ґрунтом, а вся інша частина склепіння руйнувалася пізніше, очевидно вже в результаті оранки.

Рис. 1. Дубно—Острів Дубовець, 2023. Об'єкт 84 (склеп); 1 – розчистка на рівні виявлення (0,5 м від нульового репера); 2 – розчистка поховання на дні склепу на глибині 1,1 м від нульового репера

В нижній частині заповнення склепу по всій його площині виявлено однакові скляні намистини білого кольору, які, очевидно, належали вервиці і були розпорочені під час пограбування.

Бронзовий медальйон, який також, ймовірно, був на вервиці, знайдено перевідкладеним біля південного краю труни на глибині 0,97 м. Знайдено також чотири монети і шпильки. Кістки черепа повністю кальциновані, збереглися лише жувальні верхні трьох зубів. Вони були вкриті текстильним наличником з вишитим мідними нитками хрестом. Дно склепу вирівняне вапняним розчином. На ньому біля голови і в ногах виявлено *in situ* по дві цеглини, на яких встановлювалась труна. Стаття небіжчика визначити не вдалося, приблизний вік визначений по кістках становив 45–55 років. Рештки дере-

ва, з якого була виготовлена труна визначено, як сосна (*Pinus* sp.)¹.

Медальйон овальної форми з вушком повернутим перпендикулярно до площини зображення. Розміри: 3,2 × 2,3 см. На одній стороні барельєфне погруддя Святого Франциска Ксаверія і напис з обох боків: S(ANCTVS) FRANC(ISCVS) X(AVERVS) SOC(IETATIS) I(ESV). Лівою рукою він притискає до грудей берло, а правою розхиляє розріз сутани в області серця. На другій стороні поміщено подібне зображення Святого Жана-Франсуа Режиса, з обох боків від якого напис: S(ANCTVS) I(OAN) FR(ANCIS) REG(IS) S(OCIETATIS) I(ESV).

1. Тут і далі визначення зразків деревини провела пр. наук. співроб. ІА НАН України, док. іст. наук М. С. Сергеева, за що їй щиро вдячні.

Рис. 2. Дубно—Острів Дубовець, 2023. Північно-західний кут розкопу на завершальній стадії дослідження з позначенням об'єктів відповідно до польової нумерації

У склепі знайдено чотири монети. В скупченні зітлілих кистей рук знайдено мідний литовський шеляг короля Яна Казимира 1666 р. карбування. Між рештками зітлілого черепа і західною стінкою склепу виявлено мідний шеляг польського короля Августа III Товстого 1750-х рр. карбування. Також у заповненні склепу трапилось ще два сильно стерті мідні шеляги короля Яна Казимира, які, вочевидь, не пов'язані з похованням та потрапили у заповнення пізніше.

Об. 86 – ґрунтове поховання в прямокутній ямі розмірами $2 \times 0,6$ м, глибиною 0,6 м від рівня виявлення (1,2 м від репера), орієнтованій по лінії Сх–Зх з незначним відхиленням, що приблизно дорівнює магнітному схиленню (рис. 2). Супровідних речей не виявлено. Біля дна на глибині 0,51–0,55 м знайдено вісім цвяхів від труни: дві біля голови, чотири біля ніг і два посередині могили. Останки були в незадовільному стані збереженості, належали жінці віком 45–55 років, орієнтовані головою на захід.

Об. 92 – ґрунтове поховання в прямокутній ямі розмірами $1,85 \times 0,5$ м, глибиною 0,5 м від рівня виявлення (1,2 м від репера), орієнтованій по лінії Сх–Зх (рис. 2). Супро-

відних речей не виявлено. Добре збережені останки належали жінці віком 30–40 років, орієнтовані головою на захід.

Об. 96 – ґрунтове поховання в прямокутній ямі глибиною 0,1 м від рівня виявлення (1 м від репера та 0,7 м від денної поверхні), орієнтованій по лінії Сх–Зх з незначним відхиленням, що приблизно дорівнює магнітному схиленню. Супровідних речей не виявлено. Поховання досліджене частково у південно-західному куті розкопу, розкрито лише нижні кінцівки скелета дорослої людини віком від 30 років, після чого законсервовано.

Об. 100 – ґрунтове поховання в прямокутній ямі розмірами $2,6 \times 0,7$ м глибиною 0,2 м від рівня виявлення (1,1 м від репера), спорудженій впритул паралельно до південної стінки склепу (рис. 2). Скелет збережений задовільно, орієнтований головою на захід. Череп був похилений на правий бік. Поряд з ним виявлено рештки текстильного наличника з вишитим на ньому сюжетом розп'яття та супровідними атрибутами: драбиною, копієм, палицею, півником і ангелами. Нижче рівня грудей під складеними одна на одну кистями рук знайдено хрест з розп'яттям.

Хрест суцільнолитий з бронзи, плаский і заглажений з обох сторін. Розміри його 14,4 × 7,6 см (з вушком). Кінці рамен розширені та розділені (окрім верхнього) на три виступи, середній із яких округлий, а бічні — гострі. До краю верхнього рамена припаяне вушко, орієнтоване перпендикулярно до площини хреста. У нього вставлене кільце, розмірами 1,6 × 1,7 см. Під час реставрації виробу виявлено, що тіло Христа при механічному впливі починає руйнуватися. Це дало підставу вважати, що основа тіла (каркас) зверху доліплена чимось не металевим (керамікою?). Можливо, керамічною масою було зроблено ремонт виробу. Ноги та спина Ісуса Христа містять покриття речовиною темно-синього кольору. Тіло прикріплене до хреста через руки та ноги з допомогою трьох стержнів, що розклепані з протилежної сторони. Ноги складені одна на одну, що є характерною рисою римокатолицьких розп'яття. Над розп'яттям вгорі вміщено табличку у формі паралелепіпеду із написом INRI.

Хрест було закладено під шкіряний ремінь, що, очевидно, оперізував тіло небіжчичі. Він зберігся лише в області хреста, очевидно, через консервуючу дію окисів металу. Його ширина складала близько 6 см. Він скріплювався з допомогою пружки, від якої збереглася округло-прямокутна рамка, розмірами 5 × 4,3 см, виготовлена із мідьвмісного сплаву. Рухома внутрішня рамка із стержнем для фіксації була виготовлена із заліза і знищена корозією. Під хрестом зберігся законсервований окисами фрагмент текстильного одягу.

Об. 103 — ґрунтове поховання в прямокутній ямі шириною близько 1 м, східну частину якої було частково знищено котлованом для видобування піску (рис. 2). Глибина становила 0,3 м від рівня виявлення (1,2 м від нульового репера). Кістяк в районі тулуба був повністю покритий деревиною від труни, яка мала ширину 0,5 м. Рештки дерева з труни визначено, як сосна (*Pinus* sp.). Скелет збережений добре, належав жінці віком 55—65 років. За головою зафіксовано стовпову ямку розмірами 0,3 × 0,2 м, яка розрізала заповнення поховання. На грудях виявлено кістяну петельку, зліва біля пояса — бронзовий медальйон. На черепі і біля нього знаходилися бронзові шпильки. Великі кістки ніг були зрушені пізнішим втручанням, стопи не збереглися.

Медальйон овальної форми з краплеподібним вушком, прикріпленим перпендикулярно до площини зображення. З однієї сторони присутній барельєфний профіль Святого Алойзія Гонзага, який тримає у руках розп'яття. Навколо нього напис: S (ANCTVS) ALOYS (IVS) GONZAGA S (OCIETATIS) I (ESV). На іншому боці ме-

дальйону знаходиться барельєфне погруддя Святого Станіслава Костки і напис по колу: S (ANCTVS) STANIS (LAVS) KOS(TKA).

Об. 104. — ґрунтове поховання в прямокутній ямі шириною близько 0,6 м, східну частину якої було частково знищено котлованом для видобування піску і всю південну половину перекрито вищеописаним похованням (об. 103). Яма орієнтована по лінії Сх—Зх з аналогічним до інших відхиленням (рис. 2). Скелет збережений добре (без нижніх кінцівок), належав жінці віком 30—40 років, орієнтований головою на захід. На грудях, виявлено хрест з розп'яттям, притиснутий кистями рук, на поясі бронзовий хрестик, на тканині біля голови ще один маленький хрестик. Крім того, на поясі знаходилися намистини від вервиці, і бронзовий наперсток. По боках черепа, в районі скронь і ближче до потиличної сторони виявлено шпильки з рештками тканини. Остання залишилась від головного убору, що покривав голову померлої особи.

Основа хреста була виготовлена із дерева, через поганий стан збереження вилучити із ґрунту її не вдалося. Однак під час розчистки предмету було виявлено, що кінці рамен оковані суцільними бронзовими пластинами, шириною 0,9 см, а торці прикривають подібні прямокутні пластинки, розмірами 1,6 × 1,0 см. До краю верхнього рамена прикріплено пластинку із припаяним до неї масивним ограненим вушком. Воно орієнтоване перпендикулярно до площини хреста і має кільце із дещо розімкнутими краями. Фігура розп'яття — цільнолита з бронзи, має досить добре деталізовані риси тіла і обличчя, зубчастим завершенням передано терновий вінець. Зі сторони спини об'єм фігури увігнутий всередину та зрізаний для зручності поміщення на поверхню хреста.

Хрестик, знайдений на поясі — цільнолитий, чотирьохкінцевий рівнораменний, виготовлений з бронзи. До кінця верхнього рамена прикріплено вушко орієнтоване перпендикулярно до площини хреста. На лицевій поверхні рельєфно передані інші деталі. Центральне місце займає вписаний восьмикінцевий типово православний хрест, по боках від якого вміщені атрибути страстей Господніх: копіє і палиця; нижній кінець опирається на стилізований пагорб Голгофи. Вгорі верхнього рамена слабодеталізований напис титлом: ЦРЪ СВИ; на бічних раменах титли: ІС ХС. Не розібрано написи, що зроблені меншими літерами нижче від довгої поперечки хреста та під зображенням Голгофи. По всій площині зворотного боку хреста дрібними літерами (можливо лише стилізованими) вміщено текст молитви.

Маленький хрестик, що виявлений у решках тканини біля голови належить до типу караваки — шестикінцевого хреста з розширеними кроями рамен. Верхній край має отвір. Місце знахідки виробу та його розміри вказують, що він був нашитий поверх головного убору.

Об'єкт 105 — поховання розміщувалося поряд з північного боку від двох попередніх, паралельно їм. Яма мала прямокутну форму, була зорієнтована по лінії Сх—Зх із аналогічним до інших відхиленням. Глибина її становила 1,3 м від нульового репера. Поховання повністю зруйноване котлованом для добування піску (рис. 2), збереглися лише черепна коробка, фрагмент щелепи і виличні кістки, які належали жінці віком 28—31 рік.

Об'єкт 106 — поховання в прямокутній ямі розмірами 2 × 0,9 м, зорієнтованій по лінії Сх—Зх із відхиленням проти годинникової стрілки (рис. 2). Південно-західний кут ями перекритий склепом (об. 84). Місцями фіксувалися рештки дерев'яної труни. Скелет в незадовільному стані збереженості, зорієнтований головою на північ, належав жінці віком 45—55 років. У похованні виявлено хрест, який лежав похило на грудях, притиснутий кистями рук. Довкола черепа (зокрема в районі скронь) знаходилися шпильки. Поряд з лицевною частиною рештки оздобленого металевими нитками наличника.

Хрест — складної конструкції у незадовільному стані збереженості. Його основа складена з тонких дерев'яних пластин, в яких зроблено видовжено-овальні отвори. Між цими пластинами знайдено видовжені скельця, вкриті білою патиною, які розміщувалися всередині конструкції. Поверху хреста прикріплено довгі кістяні пластини, на яких за допомогою цвяхків було закріплено розп'яття. Воно було цільнолитим з бронзи, поверхня покрита позолотою, яка місцями стерлася. Під ногами прикріплено череп з кістками. Він виготовлений з білого металу і позолочений (покриття частково стерлося). Вгорі на верхньому рамені закріплено табличку у формі паралелепіпеда із вигравірованим написом INRI. Вона виготовлена із білого металу і позолочена.

Із західного боку від об'єкта 100 було зафіксоване ще одне поховання, яке його перекривало і більшою частиною виходило за межі західної стінки розкопу, а тому залишене нерозкритим. Воно розміщувалося в прямокутній ямі.

Об'єкти 102, 107—109 — округлі ями розмірами 0,66—0,8 м і глибиною 1,1—1,4 м від нульового репера, розташовувалися по лінії, паралельній до склепу (об. 84) і поховань (100, 103 і 104), з південного боку від них і, ймовірно, становили з ними єдиний комп-

лекс (рис. 2). В центральній частині двох із них (об. 102 і 109) виявлено рештки соснових стовпів (*Pinus* sp.). У заповненні траплялись фрагменти кераміки періоду діяльності монастиря.

Об'єкт 85 — споруда квадратної форми, розмірами 1,8 × 1,8 м, глибиною 1,45 м від нульового репера, зорієнтована за сторонами світу з незначним відхиленням. До глибини 1,1 м пляма читалась сукупно з об'єктами 93, 94, 98 і 99. Далі об'єкти 94 і 98 були відділені, а на глибині 1,2 м вдалось виокремити об'єкт 99, і лише на глибині 1,4 м чітко виділився об'єкт 93. При горизонтальній зачистці, починаючи від глибини 1 м, в заповненні споруди виділялись рештки дерев'яної обшивки стін (рис. 3: 1). По кутах і посередині західної і східної стінок споруда мала стовпові ями квадратної в перетині форми. В заповненні однієї із ямок знайдено перстень, литий із бронзи з округлим щитком. На поверхні щитка присутнє гравійоване зображення розетки-хреста. Аналогічні персні добре відомі з літератури, зокрема були знайдені на переправі поблизу поля Берестецької битви.

Об'єкт 87 — стовпова яма прямокутної форми із заокругленими кутами, розмірами 0,55 × 0,7 м і глибиною 1,35 м від нульового репера. Виявлена була на рівні 0,8 м і чіткіше проявилась на 0,9 м. Заповнення складалось із темно-сірого піщаного ґрунту. Відноситься до періоду діяльності монастиря.

Об'єкт 88 — стовпова яма прямокутної форми із заокругленими кутами, розмірами 0,5 × 0,6 м і глибиною 1 м від нульового репера, пляма якої чітко проявилась на глибині 0,9 м. Заповнення складалось із темно-сірого піщаного ґрунту. Відноситься до періоду діяльності монастиря.

Об'єкт 89 — яма округлої форми, з лінзоподібним профілем, глибиною 0,9 м від нульового репера і невиразним контуром плями, яка читалась на глибині 0,7 м, заповнена темно-сірим супіщаним ґрунтом, в якому знайдено фрагменти ліпної кераміки, серед яких частина відноситься до пізньозарубинецької культури.

Об'єкт 90 — яма округлої форми діаметром 1,2 м, з похилими стінками і рівним дном, глибиною 1,1 м від нульового репера, виявлена на глибині 0,7 м. Заповнення складалось із сірого піщаного ґрунту з вкрапленнями печини і світлого піску. На рівні виявлення в південно-східному секторі читалась округла лінза з численними вкрапленнями вугликів і печини потужністю 0,1 м. В заповненні ями виявлено розвал тарілки (рис. 4). Колір черепка і поверхні виробу — бежевий. Береги — широкі, закінчуються потовщеними округлими вінцями, крайковані

Рис. 3. Дубно—Острів Дубовець, 2023. Залишки підвальних споруд у південно-східному куті розкопу в процесі дослідження. Об'єкти позначені відповідно до польової нумерації. 1 — зачистка на глибині 1,3 м від нульового репера; 2 — зачистка на глибині 1,5 м; 3 — зачистка на глибині 2,1 м

поливою гірчичного кольору, що подекуди заплила до середини ширини, прикрашені у техніці описки багаторядними концентричними колами, між якими вписано рядок галочок. Дзеркало виробу втрачене, однак встановлено, що воно також було орнаментоване опискою. Подібні тарілки вже були виявлені на Дубовці раніше. Вони знайдені в шарі I об'єкта 2, що сформувався на завершальному етапі його існування, близько середини XVII ст. Також вони виявлені в заповненні об'єкта 1, нижня хронологічна межа існування якого визначена в межах 60-х років XVII ст. Знайдено такі тарілки також в об'єктах 54 і 70, датовані другою половиною XVII—XVIII ст.

Об'єкт 91 — стовпова яма прямокутної форми із заокругленими кутами, розмірами $0,6 \times 0,6$ м і глибиною 1,4 м від нульового репера, пляма якої чітко проявилась на глибині 0,8 м. Заповнення складалось із сірого піщанистого ґрунту з вкрапленнями печини. Відноситься до періоду діяльності монастиря.

Об'єкт 93 — яма видовженої прямокутної форми із заокругленими кутами, зафіксована частково у південно-східному куті розкопу. Мала глибину 1,55 м від нульового репера. Пляма читалась злитно з об'єктом 85

і була відділена зачисткою на глибині 1,4 м (рис. 3: 1). Заповнення складалось із темно-сірого піщаного ґрунту з вкрапленнями печини і світлого суглинку і піску. Відноситься до періоду діяльності монастиря.

Об'єкт 94 — підвальна споруда прямокутної форми, глибиною 1,8–1,9 м від нульового репера, від якої розкрито розкопом лише один сектор, в куті якого знаходилась прямокутна стовпова яма розмірами $0,4 \times 0,4$ м і глибиною 2,7 м від нульового репера. Ще одна аналогічна яма глибиною 2,8 м розміщувалась біля стінки споруди поруч з місцем, де її зруйнував котлован для добування піску (рис. 3: 2, 3). Відноситься до періоду діяльності монастиря.

Об'єкт 95 — яма округлої форми діаметром 1,3 м, з лінзоподібним профілем, глибиною 1,05 м від нульового репера і невиразним контуром плями, яка читалась на глибині 0,8 м. Вона була заповнена сірим слабгумосованим піщаним ґрунтом, в якому знайдено фрагменти ліпної кераміки. Частково виходила за межі південної стінки розкопу.

Об'єкт 97 — яма округлої форми діаметром 1,3 м, з лінзоподібним профілем, глибиною 0,85 м від нульового репера і невиразним контуром плями, яка чітко проявилась

на глибині 0,8 м (рис. 2). Заповнена сірим піщаним ґрунтом, в якому знайдено фрагменти ліпної кераміки. Частково виходила за межі західної стінки розкопу.

Об'єкт 98 — підвальна споруда прямокутної форми, глибиною 1,7 м від нульового репера, від якої розкрито розкопом лише один сектор, в куті якого знаходилась прямокутна стовпова яма розмірами 0,5 × 0,5 м, в центрі заповнення якої читалась більш темна пляма круглої ями діаметром 0,3 м. Глибина її становила 1,74 м від нульового репера. Ця споруда перерізана об'єктом 94 і, очевидно, є залишками більш ранньої аналогічної монастирської споруди, яка зазнала перебудови (рис. 3: 2, 3).

Об'єкт 99 яма прямокутної форми, якої в розкопі розкрито лише один кут (рис. 3: 1). До глибини 1,1 м від нульового репера включно його пляма читалась сукупно з об'єктами 85 і 93. Чітко контур проявився на глибині 1,2 м. У заповненні виявлено розвал кахлі, яка належить до типу карнизних коробчастих кахель. Нижній край лицевого боку підкреслений слабко виступаючим бортиком, верхній закінчується широким похилим слабоувігнутим карнизиком. Він прикрашений рельєфною широкою хвилястою смугою. Лицева сторона оздоблена пишним рельєфним рослинно-геометричним сюжетом із симетричною композицією. Вся поверхня виробу покрита поливою зеленого кольору. Характерні риси кахлі (орнаментация, колір поливи, форма) дозволяють датувати її XVII ст.

Об'єкт 101 — яма округлої форми, діаметром 1,1 м, з лінзоподібним профілем, глибиною 1,1 м від нульового репера (рис. 2). Її пляма чітко проявилась на глибині 0,7 м. Заповнена сірим піщаним ґрунтом, в якому знайдено фрагменти ліпної кераміки. Виходила за межі західної стінки розкопу.

Об'єкт 110 — яма видовжено овальної форми розмірами 1,6 × 0,9 м, лінзоподібна в перетині, мала глибину 0,8–0,9 м від нульового репера, виявлена при зачистці на глибині 0,7 м (рис. 2). Заповнення складалось із темно-сірого піщаного ґрунту. Посередині ями знаходилась кругла стовпова ямка діаметром 0,5 м і глибиною 1,2 м від нульового репера. Належить до періоду діяльності монастиря.

Об'єкт 111 — споруда нестановленої форми, сильно знищена об'єктами 106 та котлованом для добування піску. Виходила за межі

Рис. 4. Дубно—Острів Дубовець, 2023. Об'єкт 90. Сектор 2. Зачистка на глибині 0,1 м від рівня виявлення (0,8 м від нульового репера)

північної стінки розкопу (рис. 2). Мала рівне дно глибиною 0,9 м від нульового репера. Заповнення складалось із сірого піщаного ґрунту. В ньому виявлено фрагменти ліпної кераміки.

Розкоп 2023 р. суттєво доповнює наші уявлення про структуру східної частини кладовища монастиря. Крім того він дозволив виявити стовпові ями, які входили у конструкцію значної за розмірами будівлі, у межах якої було зроблено ряд поховань. Вони представлені об'єктами 84 (поховання у склепі), 100, 103, 104, 106 та вірогідно 105. За характером супровідного інвентарю їх можна, безсумнівно, вважати похованнями черниць. Цілковито бідними на їхньому тлі є поховання 86 та 92, розташовані за межами лінії стовпових ям згаданого будівлі. Поховані тут особи, вочевидь, були світськими людьми. На жаль, пограбоване поховання у склепі не дає можливості уповні характеризувати статус похованої тут духовної особи. Цілковито можливо, що маємо справу із похованням ігумені монастиря. Щодо будівлі, у межах якої були поховані черниці, то можна припускати, що це залишки частини церкви монастиря, або ж окрема каплиця. Пошук північної лінії аналогічних стовпових ям допоможе краще зрозуміти її розміри та якомога точніше ідентифікувати.

Вперше за п'ять років розкопок на пам'ятці виявлено давніші за монастир заглиблені об'єкти, які представляють скупчення округлих неглибоких ям і одну велику, але сильно поруйновану споруду. В їхньому заповненні виявлено фрагменти ліпної кераміки, частину якої пов'язуємо з пізньозарубинецькою культурою.